

Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13.03.2012 № 394. База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0635-12#Text> (дата звернення: 18.04.2022).

УДК 347.157.1

Наталія Вадимівна ХОДЕЄВА,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6154-6854>

ВРЕГУЛЮВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ВИЇЗДУ ДИТИНИ ЗА КОРДОН І ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ПОВНОЇ РІВНОСТІ ОБОХ БАТЬКІВ У ПИТАННЯХ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Безпосередньо питання правового регулювання тимчасового виїзду дитини за кордон розкривалися неодноразово в роботах Я. Брича, О. Розгон, О. Доманчук. Юристи-практики досліджували зміни в законодавстві, оцінювали перспективи відповідної судової практики. При цьому достатньою мірою розкривалося саме питання врахування принципу «забезпечення найкращих інтересів дитини» в новелах законодавства. Але на даний час, коли запроваджено військовий стан, не менш важливим є врахування принципу «повної рівності обох батьків у питаннях виховання дітей» а саме тих, діти яких не досягнувши 16-річного віку виїхали з країни.

Частина перша ст. 11 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року зобов'язує держави-учасниці вживати заходів для боротьби з незаконним переміщенням і неповненням дітей із-за кордону [1]. В Україні такий обов'язок забезпечується особливим порядком виїзду дітей за кордон, який регулюється СК України [2], ЦК України [3], а також іншими нормативно-правовими актами.

Відтак, донедавна редакції наведених законів мали такий вигляд. Відповідно до положень ст. 141 СК України мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини і розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав та не звільняє від обов'язків щодо дитини.

Стаття 157 СК України передбачала, що питання виховання дитини вирішується батьками спільно. Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. Той із батьків, з ким проживає дитина,

не має права перешкоджати тому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини [2].

Відповідно до абз. 3 ч. 3 ст. 313 ЦК України фізична особа, яка не досягла 16 років, має право на виїзд за межі України лише за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальників та в їх супроводі або в супроводі осіб, які уповноважені ними [3].

Пунктом 3 Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 року № 57 (далі – Правила), установлювалося, що виїзд з України громадян, які не досягли 16-річного віку, здійснюється за згодою обох батьків (усиновлювачів) та в їх супроводі або в супроводі уповноважених ними осіб, які на момент виїзду з України досягли 18-річного віку.

У свою чергу п. 4 Правил передбачав, що за загальним правилом виїзд з України громадян, які не досягли 16-річного віку, в супроводі одного з батьків або інших осіб здійснюється за нотаріально посвідченою згодою другого з батьків із зазначенням у ній держави призначення та відповідного часового проміжку перебування у цій державі, якщо другий з батьків відсутній у пункті пропуску [4].

Цим пунктом Правил передбачені винятки із загального правила. Так, відповідно до законодавства України нотаріальна згода другого з батьків для виїзду дитини до 16 років за кордон з одним із батьків не потрібна: якщо другий із батьків – іноземець або особа без громадянства та про це вказано у свідоцтві про народження дитини; якщо в закордонному паспорті дитини є запис про її вибуття на ПМП в іншу країну чи відмітка про взяття дитини на постійний консульський облік у дипломатичному або консульському представництві України за кордоном; якщо другий з батьків помер, його позбавлено батьківських прав, визнано недієздатним чи безвісно відсутнім, або якщо буде пред'явлено довідку про народження дитини, де зазначено, що батько дитини записаний зі слів матері [4].

У цьому ж переліку підстав для виїзду дитини за кордон без нотаріальної згоди іншого батька вказано рішення суду про надання дозволу на виїзд з України громадянину, який не досяг 16-річного віку, без згоди та супроводу другого з батьків.

Отже, особливий порядок виїзду дитини за кордон запроваджений законодавцем передбачав одержання безумовної згоди саме обох батьків. У випадку відмови надати таку згоду, батько, з яким виїжджає дитина, повинен був звернутися з позовом про надання дозволу на виїзд дитини віком до 16 років за кордон до суду.

Кабінет Міністрів України постановами від 28.02.2022 № 166 [5] та від 01.03.2022 № 179 [6] спростив, а саме вніс зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України, та спростив порядок виїзду дітей за кордон під час воєнного стану.

Відтак у зв'язку зі змінами в свою чергу абзацу тринадцятого пункту 2-3 Правил передбачено виїзд за межі України дітей, які не досягли 16-річного віку, в супроводі одного з батьків, баби, діда, повнолітніх брата, сестри, мачухи, вітчима або інших осіб, уповноважених одним з батьків письмовою заявою, завіреною органом опіки та піклування, здійснюється без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків та за наявності паспорта громадянина України або свідоцтва про народження дитини (за відсутності паспорта громадянина України)/документів, що містять відомості про особу, на підставі яких Держприкордонслужба дозволить перетин державного кордону. При цьому в разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану рішення щодо надання дозволу на виїзд за межі України особі чоловічої статі, яка супроводжує дитину, яка не досягла 16-річного віку, приймається з урахуванням приналежності супроводжувачої особи до переліку категорій осіб, які звільнені від військової служби та мобілізації, за наявності у неї підтвердних документів. Крім того, після прибуття вищезазначених категорій дітей за межі України особи, що супроводжують дитину, зобов'язані протягом одного робочого дня звернутися до консульської установи України в країні перебування для постановки дитини на тимчасовий консульський облік [4].

Однак на даний час для виїзду в супроводі одного з батьків, баби, діда, повнолітнього брата, сестри, мачухи, вітчима достатньо лише того, щоб були наявні документи, що підтверджують сімейні зв'язки супроводжувачої особи з дитиною (свідоцтво про народження, свідоцтво про шлюб тощо), а нотаріально посвідчена згода одного з батьків на виїзд дитини за кордон потрібна у випадку виїзду дитини в супроводі особи, яка не є одним із її батьків, бабою, дідом, братом, сестрою, мачухою або вітчимом.

Отже на даний час позиція законодавця розмита, та чітко не визначена. Прослідковується намагання балансувати між базовими принципами саме сімейно-правових відносин. З одного боку, це необхідність забезпечення найкращих інтересів дитини тим більше під час воєнного стану, а з іншого це рівність прав батьків щодо особистого спілкування та виховання дитини.

При цьому аналіз зазначених норм свідчить, що на даний час пріоритети ставляться саме на необхідність забезпечення найкращих інтересів дитини, а один з батьків, який у зв'язку з впровадженням

воєнного стану не має змоги виїхати за межі території України зазнає обмежень щодо своїх прав батьків – права на особисте спілкування та виховання дитини.

Список бібліографічних посилань:

1. Про ратифікацію Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року: постанова Верховної Ради Української РСР від 27 лютого 1991 року № 789-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-12>

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print>

4. Правила перетинання державного кордону громадянами України: постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 року № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF#Text>

5. Про внесення зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 року № 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2022-%D0%BF#Text>

6. Про внесення змін до пункту 2-4 Правил перетинання державного кордону громадянами України: постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 року №179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2022-%D0%BF#Text>

УДК 347.78.01

Юрій Євгенович ХОДИКО,

доцент кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7768-4135>

КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Багата творча діяльність людини та різноманіття її результатів, зокрема, в літературній, мистецькій сфері породжують необхідність з боку держави здійснювати ефективне регулювання обороту прав на такі результати, шляхом встановлення чіткого, зрозумілого та ефективного їх правового режиму. Специфіка об'єкта, його ціннісні властивості, зумовлювало історичну необхідність, за рахунок формування правового режиму, відділити, з однієї сторони, охоронювані авторським правом твори від інших результатів творчої діяльності, з іншої – від матеріальних результатів діяльності, зокрема таких, як індивідуально-визначені речі.